

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра організації та економіки фармації
(назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної роботи

Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ
01 вересня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 226 «Фармація, промислова фармація»

Освітньо-професійна програма: «Фармація, промислова фармація»

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Фармація» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол №8 від 29 червня 2023 року).

Розробники:

д.фарм.н., проф. Ліана УНГУРЯН
к.фарм.н., доц. Оксана БЄЛЯЄВА
к.фарм.н., доц. Ірина ВИШНИЦЬКА
ст.викл. Ірина Ящук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри організації та економіки фармації

Протокол № 1 від «28» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри _____ *(підпис)* Оксана БЄЛЯЄВА
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП _____ *(підпис)* Ліана УНГУРЯН
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено предметною цикловою методичною комісією з фармацевтичних дисциплін ОНМедУ

Протокол № 1 від «29» серпня 2023 р.

_____ *(підпис)* Наталія ФІЗОР

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри *організації та економіки фармації з міжвузівською присутністю*

Протокол № 1 від «24» вересня 2023 р.

Завідувач кафедри _____ *(підпис)* _____
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № _____ від «____» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ *(підпис)* _____
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Загальна кількість:	Галузь знань <u>22 «Охорона здоров'я»</u>	Вибіркова Заочна форма навчання
Кредитів: 3,0		Рік підготовки: 3
Годин: 90	Спеціальність <u>226 «Фармація, промислова фармація»</u>	Семестри VI
Змістових модулів: 1	Спеціалізація <u>226.01 «Фармація»</u>	Лекції (0 год)
		Семінарські (0 год)
	Рівень вищої освіти другий (магістерський)	Практичні (6 год)
		Лабораторні (0 год)
		Самостійна робота (84 год)
		Форма підсумкового контролю – залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни, компетентності, програмні результати навчання

Мета: набути здобувачем вищої освіти знань щодо формування фундаментальних знань теорії і практики оцінювання та аналізу ризиків, механізмів оптимізації наслідків ризикових подій.

Завдання: засвоєння здобувачами вищої освіти знань про теоретичні основи і принципи функціонування ризик-менеджменту та формування навичок щодо вимірювання рівня ризику та визначення раціональної поведінки підприємства для оптимізації його наслідків.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

- **загальних (ЗК):**

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, вчитися і бути сучасно навченим.

ЗК02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК14. Здатність до адаптації та дії у новій ситуації.

- **фахових (ФК):**

ФК04. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію у сфері фармації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ФК23. Здатність розробляти, впроваджувати та застосовувати підходи менеджменту у професійній діяльності аптечних, оптово-посередницьких, виробничих підприємств та інших фармацевтичних організацій, аргументувати принципи HR-менеджменту й самоменеджменту, демонструвати навички лідерства.

Програмні результати навчання для навчальної дисципліни (ПРН):

ПРН01. Мати та застосовувати спеціалізовані концептуальні знання у сфері фармації та суміжних галузях з урахуванням сучасних наукових здобутків.

ПРН02. Критично осмислювати наукові і прикладні проблеми у сфері фармації.

ПРН03. Мати спеціалізовані знання та уміння/навички для розв'язання професійних проблем і задач, у тому числі з метою подальшого розвитку знань та процедур у сфері фармації.

ПРН06. Розробляти і приймати ефективні рішення з розв'язання складних/комплексних задач фармації особисто та за результатами спільного обговорення; формулювати цілі власної діяльності та діяльності колективу з урахуванням суспільних і виробничих інтересів, загальної стратегії та наявних обмежень, визначати оптимальні шляхи досягнення цілей.

ПРН27. Виконувати професійну діяльність з використанням креативних методів та підходів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати:

- сутність та характерні ознаки ризику;
- класифікацію ризиків в підприємстві;
- основні положення ризик-менеджменту;
- методи оцінювання та аналізу ризиків;
- механізми регулювання різних видів ризиків;
- критерії прийняття ризикових рішень.

вміти:

- ідентифікувати наявні та потенційні ризики підприємства;
- класифікувати ризики підприємства за різними ознаками;
- здійснювати вимірювання та аналіз ризиків відповідно до наявної ринкової ситуації;
- визначати та застосовувати інструменти регулювання різних видів ризиків;
- розробляти заходи щодо оптимізації наслідків ризиків;
- приймати ризикові управлінські рішення.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність ризиків та класифікація ризиків.

Поняття ризику, його ймовірнісні характеристики. Суб'єкт та об'єкт ризику. Функції ризику. Причини виникнення ризиків в підприємстві. Взаємозв'язок понять «ризик» та «невизначеність». Психологічні передумови прийняття ризикових рішень. Ознаки класифікації та види ризиків. Системні та внутрішні ризики підприємства. Виробничі, транспортні, фінансові, інвестиційні, комерційні (маркетингові) ризики, ризики у соціально-трудових відносинах. Розмежування ризиків за економічними наслідками.

Тема 2. Організація управління ризиками.

Поняття ризик-менеджменту. Етапи процесу управління ризиком: збір інформації за аспектами ризику, якісний аналіз, методи кількісного оцінювання ризику, розробка заходів щодо оптимізації ризику, прийняття чи відхилення ризикового рішення. Правила управління ризиками. Різні методи оцінювання ризиків. Використання матриць в оцінюванні альтернативних рішень.

Тема 3. Основні напрями впливу на ризик.

Методи уникнення ризику. Характеристика основних засобів регулювання ризику: резервування засобів, система вибору клієнтів, залучення зовнішніх джерел, здобуття додаткової інформації, диверсифікація, лімітування, біржове хеджування ризиків.

Тема 4. Страхування ризиків.

Сутність страхування, суб'єкти та об'єкти страхування. Особисте, майнове страхування та страхування відповідальності. Критерії прийняття рішень щодо страхування ризиків. Страхування вантажів. Поняття диверсифікації, сутність політики диверсифікації підприємства, поняття кореляції активів. Причини диверсифікації підприємницької діяльності.

Тема 5. Оптимізація інвестиційних ризиків.

Ризик інвестиційного портфеля. Принципи формування та оптимізація структури портфеля інвестицій. Критерії оцінки інвестиційних проектів. Вплив ризику та інфляції на величину очікуваної ставки відсотку (дисконту).

4. Структура навчальної дисципліни

4.1. Заочна форма навчання

Назва теми	Кількість годин					
	Усього	У тому числі				
		лекції	семінарські	практичні	лабораторні	СРС
Тема 1. Сутність ризиків та класифікація ризиків.	18	-	-	2	-	16
Тема 2. Організація управління ризиками.	18	-	-	-	-	18
Тема 3. Основні напрями впливу на ризик.	18	-	-	2	-	16
Тема 4. Страхування ризиків.	18	-	-	-	-	18
Тема 5. Оптимізація інвестиційних ризиків.	18	-	-	2	-	16
Усього годин:	90	-	-	6	-	84

5. Теми лекційних / семінарських / практичних / лабораторних занять

5.1. Теми лекційних занять

Лекційні заняття не передбачені

5.2. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені

5.3. Теми практичних занять

5.3.1. Заочна форма

№	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Практичне заняття 1. Сутність ризиків та класифікація ризиків.	2
2	Тема 2. Практичне заняття 2. Організація управління ризиками.	2
3	Тема 3. Практичне заняття 3. Основні напрями впливу на ризик.	2
4	Разом	6

5.4. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

6.2. Заочна форма

№	Назва теми / види завдань	Кількість годин
1.	Тема 1. Підготовка до практичного заняття 1	16
2.	Тема 2. Підготовка до практичного заняття 2	18
3.	Тема 3. Підготовка до практичних занять 3	16
4.	Тема 4. Самостійне вивчення теми	18
5.	Тема 5. Самостійне вивчення теми	16
	Разом	84

7. Методи навчання

Практичні заняття: бесіда, рольові ігри, вирішення ситуаційних задач, кейсів, розв'язання розрахункових задач, відпрацювання практичних навичок, виконання індивідуальних завдань.

Самостійна робота: самостійна робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами, написання рефератів, доповідей, виконання мультимедійних презентацій тощо.

Індивідуальні завдання: не передбачені.

8. Форми контролю та методи оцінювання

(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль: усне опитування, тестування (бланкове або комп'ютерне), контрольні письмові роботи, оцінювання виконання індивідуальних завдань, оцінювання розв'язання розрахункових задач, оцінювання виконання практичних навичок, оцінювання комунікативних навичок під час рольової гри, розв'язання ситуаційних/кейс завдань, оцінювання активності на занятті.

Підсумковий контроль: залік

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:

1. Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:
  - методи: опитування, вирішення ситуаційної задачі
  - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
2. Оцінка практичних навичок з теми заняття:
  - методи: оцінювання правильності виконання практичних навичок
  - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Оцінка за одне практичне заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину (5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач вільно володіє матеріалом, бере активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної/кейс задачі, впевнено демонструє практичні навички з теми заняття, висловлює свою думку з теми заняття
Добре «4»	Здобувач добре володіє матеріалом, бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної/кейс задачі, демонструє певні практичні навички з теми заняття з деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття.
Задовільно «3»	Здобувач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної/кейс задачі, демонструє практичні навички з теми заняття з суттєвими помилками.
Незадовільно «2»	Здобувач не володіє матеріалом, не бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної/кейс задачі, не демонструє практичні навички з теми заняття

Залік виставляється здобувачу, який виконав усі завдання робочої програми навчальної дисципліни, приймав активну участь у практичних заняттях та має середню поточну оцінку не менше ніж 3,0 і не має академічної заборгованості.

Залік здійснюється: на останньому занятті до початка екзаменаційної сесії. Оцінка за залік є середньоарифметичною за всіма складовими за традиційною чотирибальною шкалою і має величину, яка округлюється за методом статистики з двома десятковими знаками після коми.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Отриманий середній бал за навчальну дисципліну для здобувачів, які успішно опанували робочу програму навчальної дисципліни, конвертується з традиційної чотирибальної шкали у бали за 200-бальною шкалою, як наведено у таблиці:

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну

Традиційна чотирибальна шкала	Багатобальна 200-бальна шкала
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

Багатобальна шкала (200-бальна шкала) характеризує фактичну успішність кожного здобувача із засвоєння освітньої компоненти. Конвертація традиційної оцінки (середній бал за навчальну дисципліну) в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету.

Відповідно до отриманих балів за 200-бальною шкалою, досягнення здобувачів оцінюються за рейтинговою шкалою ECTS. Подальше ранжування за рейтинговою шкалою ECTS дозволяє оцінити досягнення здобувачів з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів.

Шкала ECTS є відносно-порівняльною рейтинговою, яка встановлює належність здобувача до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність). Оцінка «А» за шкалою ECTS не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» – оцінці «добре» тощо. При конвертації з багатобальної шкали межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» за шкалою ECTS не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою. Здобувачі, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку здобувачів, що ранжуються. Оцінка «FX» виставляється здобувачам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий контроль. Оцінка «F» виставляється здобувачам, які відвідали усі заняття з дисципліни, але не набрали середнього балу (3,00) за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового контролю.

Здобувачі, які навчаються на одному курсі (однієї спеціальності), на підставі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

10. Методичне забезпечення

- Робоча програма з освітньої компоненти
- Силабус
- Методичні розробки до практичних занять
- Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти
- Мультимедійні презентації
- Ситуаційні/кейс завдання

11. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Поняття ризику, його ймовірнісні характеристики.
2. Суб'єкт та об'єкт ризику.
3. Функції ризику.
4. Причини виникнення ризиків в підприємстві.
5. Взаємозв'язок понять «ризик» та «невизначеність».
6. Психологічні передумови прийняття ризикових рішень.
7. Ознаки класифікації та види ризиків.
8. Системні та внутрішні ризики підприємства.
9. Виробничі, транспортні, фінансові, інвестиційні, комерційні (маркетингові) ризики, ризики у соціально-трудовах відносинах. Розмежування ризиків за економічними наслідками.
10. Поняття ризик-менеджменту.
11. Етапи процесу управління ризиком: збір інформації за аспектами ризику, якісний аналіз, методи кількісного оцінювання ризику, розробка заходів щодо оптимізації ризику, прийняття чи відхилення ризикового рішення.
12. Правила управління ризиками.
13. Статистичні методи оцінювання ризиків.
14. Якісні методи оцінювання ризиків.
15. Використання матриць в оцінюванні альтернативних рішень.
16. Критерії прийняття рішень в умовах високої ентропії.
17. Методи уникнення ризику.
18. Характеристика основних засобів регулювання ризику: резервування засобів, система вибору клієнтів, залучення зовнішніх джерел, здобуття додаткової інформації, диверсифікація, лімітування, біржове хеджування ризиків.
19. Сутність страхування, суб'єкти та об'єкти страхування.
20. Особисте, майнове страхування та страхування відповідальності.
21. Критерії прийняття рішень щодо страхування ризиків.
22. Страхування вантажів.
23. Поняття диверсифікації, сутність політики диверсифікації підприємства, поняття кореляції активів.
24. Причини диверсифікації підприємницької діяльності.
25. Переваги та недоліки диверсифікації.
26. Аналітичний, табличний та графічний методи визначення доцільності диверсифікації.
27. Ризик інвестиційного портфеля.
28. Принципи формування та оптимізація структури портфеля інвестицій.
29. Критерії оцінки інвестиційних проектів.
30. Вплив ризику та інфляції на величину очікуваної ставки відсотку (дисконту).

12. Рекомендована література

Основна:

1. Оцінка та управління ризиками в наукових дослідженнях : навч. посіб. / О. В. Посилкіна, О. В. Літвінова, Я. М. Деренська. – Х. : Вид-во НФаУ, 2019. 205 с.
2. Посилкіна, О. В. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків : навч. посіб. / О. В. Посилкіна, Я. М. Деренська. – Х. : НФаУ, 2018. 197 с.
3. Сулим, М. В. Економічний ризик та методи його вимірювання: навч. посіб. / М. В. Сулим, О. С. Пенцак, З. Г. Можировська. – Львів : Новий Світ-2000, 2018. 246 с.

Додаткова:

1. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання. Навчальний посібник. – Харків: Промарт, 2015. – 300 с.

2. Гуменюк В.Я., Міщук Г.Ю., Олійник О.О. Управління ризиками: Навч. посібник / В.Я. Гуменюк, Г.Ю. Міщук, О.О. Олійник. – Рівне: НУВГП, 2010. 158 с.
2. Деренська Я. М. Аналіз світових тенденцій в управлінні ризиками фармацевтичної галузі. Механізм регулювання економіки. 2022. №3-4 (97-98). С. 83–89.
3. Деренська Я. М., Братішко Ю. С., Гладкова О. В. Підходи до управління ризиками фармацевтичної компанії. Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. 2022. Т. 27. №1(91). С. 30–37.
4. Деренська Я. М., Тім'як М. Б. Використання Байєсівської статистики в управлінні ризиками. Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку в умовах інституційних перетворень глобального середовища: матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.). Львів-Торунь : Liha-Pres, 2022. С. 157-159.
5. Козар Т. В., Деренська Я. М. Управління ризиками фармацевтичного підприємства. Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки та логістики: матер. ІХ міжн. наук.-практ. internet-конф. з міжнар. уч.– Х.: НФаУ, 2021. – С. 263-265.
6. Матюк А. С., Деренська Я. М. Управління господарськими ризиками. Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку: Матеріали доповідей Х наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2021. – С. 70-71.
7. Серова А. В., Деренська Я. М. Етапи впровадження системи ризик-менеджменту на фармацевтичному підприємстві. Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку: Мат. доп. ІХ наук.-практ. конф. з між. уч. Х. : Монограф. 2020. С. 139-141.

13. Електронні інформаційні ресурси

1. Законодавство України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. Лікарські засоби. Управління ризиками для якості (ICH Q9): Настанова СТ-Н МОЗУ 42-4.2:2011. URL: <https://www.dls.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/Настанова-ЛЗ-Управління-ризиками-ICH-Q9.pdf>
3. Офіційний сайт бібліотеки ім. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/>
4. Офіційний сайт міжнародної організації зі стандартизації. URL: <http://www.iso.org>
5. Щотижневник «Аптека». URL: <https://www.apteka.ua/>